

ROZALIA COLCIAR
(Cluj-Napoca)

GRAIUL DIN FELEACU (JUD. CLUJ)

1. Premise

1.1. Sat vechi românesc din Transilvania, menționat pentru prima oară în documentele istorice în 1366 (Suciu 1967–1968, vol. I, p. 229), Feleacul este situat într-o zonă colinară (pe Dealul Feleacului), la 7 km de municipiul Cluj-Napoca, pe DE 15, în direcția Cluj–Turda. De o localitate foarte apropiată de oraș, Feleacul și-a primit numele, în linii mari, tradițiile, obiceiurile și mai ales graiul, în profundența influenței civilizației citadine și a limbii literare.

În ALR I, Feleacul este reprezentat de punctul cartografic 251, ancheta desfășurându-se în toamna lui 1930, cu participarea lui Sever Pop, Th. Capidan, George Giuglea și Ștefan Bezdechi. În *Atlasul lingvistic român pe regiuni – Transilvania*, localitatea este reprezentată de punctul cartografic 297, ancheta fiind efectuată în toamna anului 1971 de către Dumitru Loonici. De asemenea, personal, am efectuat câteva anchete dialectale, în 1992 și 1994, cu *Chestionarul NALR* și *Chestionarul IV* al Muzeului Limbii Române, anchete ale căror rezultate s-au concretizat în două studii publicate (Groza(-Colciar) 1998–1999, 2004–2005).

În 1930, satul avea cca 630 de case, cu aprox. 2 800 de locuitori, iar în 1971, cca 900 de case, cu aprox. 3 000 de locuitori; în prezent, Feleacul are, conform datelor oferite de către Primăria Feleacu, 830 de case și 1 773 locuitori, în exclusivitate români.

În timpurile, în 1930, ocupațiile de bază ale locuitorilor erau cultivarea pământului și creșterea animalelor, în 1971, majoritatea locuitorilor munceau în orașul Cluj. Astăzi, mai mult pensionarii se ocupă cu cultivarea pământului sau cu creșterea câtorva animale.

Tinerii sunt naveti ti, studiind sau muncind în Cluj. De asemenea, se mai poate remarca un fenomen specific zonelor din vecin tatea marilor ora e: migra ia or enilor, nu neap rat b tina i, spre sat, ace tia construindu- i locuin e cu tot confortul celor de la ora . În aceste condi ii, se constat o pierdere treptat a obiceiurilor i a graiului local, satul având toate perspectivele de a fi înglobat în zona metropolitan a Clujului.

1.2. Metoda folosit de c tre noi în culegerea materialului dialectal este, în primul rând, metoda anchetatorului-informator, Feleacul fiind localitatea noastr natal i cea în care locuim. Pentru a verifica exactitatea materialului, am recurs i la anchete cu un alt informator, respectiv Nastasia Pop, de 78 de ani, pensionar , cu 8 clase.

Trebuie men ionat i faptul c Feleacul se învecineaz cu satul Vâlcele, localitate al c rei grai, extrem de asem n tor cu cel din Feleac, a fost studiat de c tre Romulus Todoran (1960).

2. Considera ii teoretice

Majoritatea cercet torilor care au studiat configura ia dialectal a Transilvaniei consider c aceasta nu reprezint o arie unitar precum celelalte subdialecte ale limbii române, ci aici se întâlnesc mai multe *grăiuri* care se grupeaz , de obicei, cu subdialectele vecine.

Astfel, G. Weigand (1908) consider grăiurile transilv nene drept „dialecte de tranzi ie”, cele dinspre nord grupându-se cu Moldova, iar cele dinspre sud, cu Muntenia.

S. Pu cari (1976, p. 214–218), a c rui opinie este împ rt it i de c tre S. Pop (1950, p. 667–668), reia teoria lui G. Weigand i, pe baza examin rii unor h r i din ALR, demonstreaz c sudul Transilvaniei se grupeaz cu Muntenia, nordul, cu Moldova, iar vestul, cu Banatul i Cri ana.

Pe baza unor noi date, în special din domeniul lexicului, Emil Petrovici (1941a, b) i R. Todoran (1956) constat c ariile unor termeni specifici zonelor vecine se întind i spre centrul Transilvaniei.

Preluând teoria lui Emil Petrovici, I. Coteanu (1961, p. 66–113) caracterizeaz grăiurile transilv nene astfel: asem n toare cu cele

din „dialectul” muntean (pe cele din zona sudic , extinzându-se spre nord, pân spre Târgu-Mure), asem n toare cu cele apar înând „dialectului” moldovean (pe cele din zona nord-estic , mergând spre sud-vest, pân la Turda), asem n toare cu cele din „dialectul” b n ean (pe cele din ara Ha egului) i cu „dialectul” cri ean (partea vestic).

Cercet tori precum Al. Philippide (1923, p. 385–405) împart, pe baza unor particularit i fonetice, teritoriul lingvistic dacoromân în dou grupuri dialectale, graiurile din Transilvania încadrându-se în grupul nordic sau banato-transcarpatin (cea mai mare parte a provinciei) i în grupul sudic sau muntenesc (partea de sud-est – ara Bârsei i ara Oltului).

Reluând teoria lui Al. Philippide, Emanuel Vasiliu (1968, p. 40–193) grupeaz graiurile dacoromâne în dou tipuri: tipul „moldovenesc” (în care include i aria transilv nean) i tipul „muntenesc”.

Referindu-se la zona Transilvaniei, Gh. Iv nescu (1980, p. 36–45) vorbe te despre un „dialect de tranzi ie”, mai pu în individualizat, care se întinde pe un teritoriu cuprins între Alba Iulia, Dej, Mun ii Rodnei, Miercurea Ciuc, Bra ov i Sibiu i care se concretizeaz în patru graiuri: ardelean cu $i(\hat{a}) > \acute{E}$; ardelean central cu te, ti ; ardelean de sud; ardelean dinspre Moldova.

I. Ghe ie (1964, p. 339) admite teoria conform c reia ar exista un subdialect transilv nean cu o arie întins i cu o unitate relativ , în cadrul c ruia se disting, puternic individualizate, graiul cri ean, graiul o ean i graiul maramure ean, la care se adaug o zon mai pu în individualizat lingvistic, un teritoriu care merge de la Deva, la Dej, Mun ii Rodnei, Miercurea Ciuc, Bra ov i Sibiu.

În *Dialectologie român* (1977, p. 130 i urm.), unde cele cinci subdialecte ale dacoromânei sunt încadrate în dou tipuri fundamentale: tipul muntenesc (sudic), reprezentat de subdialectul muntean, i tipul moldovenesc (nordic), reprezentat de subdialectele moldovean, b n ean, cri ean i maramure ean, se admite c isoglose ale anumitor fenomene caracteristice ariei subdialectului moldovean cuprind i p r i variabile din jum tatea nord-estic a Transilvaniei (p r i din jude ele Bistri a-N s ud, Harghita, Covasna, jum tatea estic a jude ului Cluj i jum tatea nordic a jude ului Mure).

În *Tratat de dialectologie românească*, Maria Marin și Bogdan Marinescu (1984) consideră că graiurile din Transilvania se înscriu în aria graiurilor de tip nordic sau de tip transilvănean, subliniindu-se necesitatea descrierii lor separat de celelalte unități lingvistice daco-române, în cadrul cărora pot sta alături de subdialectul crișean, subdialectul maramureșean și graiul oșezean, dat fiind faptul că graiurile din Transilvania constituie o unitate aparte, a cărei principală trăsătură constă în modul de îmbinare a particularităților ce individualizează celelalte graiuri nordice.

3. Observații asupra graiului

3.1. Particularități fonetice

3.1.1. Accent

– în verbul *a blestema*, accentul etimologic se plasează: *blást m*, *blást mi*, *blást m*;

– accentul se plasează pe tulpină, ca în limba veche, în verbe precum *înșur*, *mșur*, *strșur*, *încônăur*;

– accentul este diferit de cel din limba literară, în cazul pronumelor și adverbelor compuse *céva*, *cúmva*, dar și în substitutive precum *hrtie*, *grédin*, *préscur*, *téfan*, [Már̄a] (< *Maria*).

3.1.2. Vocalism

– *a* neaccentuat > : *p puc* (< *papúc*), *p hár* (< *pahár*);

– *a* acc. > , la pers. I ind. prez. a unor verbe de conjugarea I: *r bd* (< *rabd*), *sc p* (< *scap*);

– *a* acc. > *e*, în formele de pers. a II-a ind. prez., și în ^{TM}, la pers. a III-a conj. prez.: *rebzi* [rebz] (< *rabzi*), *scalzi* [skélz] (< *scalzi*), (*s*) *rebde* [s r^{TM}b e] (< *s rabde*), (*s*) *schelde* [s sk^{TM}l e] (< *s scalde*);

– neacc. > *î*: [gálbîn] (< *gálb n* < *gálben*);

– în cuvântul *coást* [sg.], - final > -*e*: [c^{3/4}ste];

– *e* > , după consoane labiale în poziție dur : *p (=pe)*, *p st (=peste)*, *p rete (=perete)*, *p reche (=pereche)*, *m rg (=merg)*;

– *e* etimologic se p streaz dup consoane labiale, într-o serie de cuvinte în care *e* > , în subdialectul muntean: *beút* (= *b ut*), *îmbét* (= *îmb t*), *împenát* (= *împ nat*), *be îc* (= *b ic*);

– *é* urmat în silaba urm toare de alt vocal anterior > ^{TM}: [f^{TM} e] (= *fete*), [m^{TM}re] (= *mere* < *merge*), [û^{TM}me] (= *gеме*);

– *e* medial neacc. > *i*: [fi⁻ór] (= *ficior* < *fecior*), [Îámiaï] (= *oamini* < *oameni*), [pr^{TM} iëi] (= *pretini* < *prietenii*);

– în paradigma verbului *a cr pa*, vocala *e* se p streaz : *crep*, *crepi*, *crep m*, dar *i crep tur* ;

– *e* > , dup consoanele *s*, *z* , *j* , *r*: [s mn] (= *semn*), [z mu^{-TM} e] (= *zemuie te*), [d] (= *ed*), [j b] (= *jeb*), [s] (= *es*), [x^{ntr}] (= *între*);

– *i* > *î*, dup consoane labiale: [pîn] (< *pin* < *prin*)

– *i* > *î*, dup consoanele *s*, *z* , *j* : [sxt] (= *sit*), [z× e] (= *zice*), [×pot] (= *ipot*), [jîr^{TM}b i⁻i] (= *jirebie*), [×p] (= *ip*);

– p strarea lui *u* neacc. etimologic: [escul á] (= *descul a*), [aduræi] (= *adurmi*);

– *u* final afon, folosit de c tre persoanele în vârst : [cu^{-u}], [em^u] (= *ghem*);

– p strarea diftongului *şá*, dup consoane labiale, când nu este în silab final : [pşán], [pşár];

– *şá* în silab final a evoluat la ^{TM}: [av^{TM}] (< *avea*), [purú^{TM}] (< *purcea*);

– *şá*, dup consoanele *s*, *z* , *j* , *r*, se reduce la *á*: [sár] (< *sear*), [zám] (< *zeam*), [a áz] (< *a eaz*), [s mæijásc] (< *s mijeasc*), [curáî] (< *cureau*);

– diftongul *Áá* > ^¾: [m^¾r] (< *moar*), [f^¾le] (< *foale*), [d^¾re] (< *doare*); în pozi ie ini ial de cuvânt, *Áá* > *Îá*: [Îámiaë];

– diftongul *îo*, rezultat din diftongarea lui *o* în pozi ie ini ial de cuvânt sau de silab , evolueaz la *î* , când nu e urmat de o consoan labial : [Î] (< *îochi* < *ochi*), [Î rb] (< *îorb* < *orb*), [Î rá] (< *îora* < *ora*);

– diftongul *şî*, final i sub accent, > *ó*: [Dumæézó] (= *Dumnez u*), [zo] (= *z u*);

– semivocala $\ddot{I}$ nu se consonantizează în cuvinte precum [v Šduĭ] (= *v duv*), [v duĬó̃] (= *v duvoi*).

3.1.3. Consonantism

– africaterle , evoluează la fricativele , $\hat{u}$: [ ] (= *cinci*), [fá e] (= *face*), [p pú] (= *p puci*), [múlûe] (= *mulge*), [úíçga] (= *ginga*);

– oclusivele dentale *t, d* urmate de vocale anterioare (*e* sau *i*) se palatalizează , devenind africaterle , : [frá e] (= *frate*), [láp e] (= *lapte*), [a scu í] (= *a scuti*), [bá e] (= *bade*), [in] (= *din*);

– dentala nazal *n* urmat de *e, i* se palatalizează : [púæe] (= *pune*), [bíæe] (= *bine*), [æíme] (= *nime* < *nimeni*), [buæ] (= *buni*);

– oclusivele palatale $\hat{a}, \hat{Y}$ > , : [r rúç e] (= *r runche*), [úç ĩ] (= *unghie*), [su í] (= *sughi*);

– ca un fenomen general pentru graiurile din Transilvania, $\hat{i}$ în graiul din Feleac se întâlnește la palatalizarea labialelor astfel:

– oclusivele bilabiale *p, b*, urmate de *i, i* final aton sau iot, se transformă în africaterle , : [ept] (= *piept*), [s in] (= *spin*), [al ín] (= *albin*), [al] (= *albi*), dar *i p, b* : [p átr] (= *piatr*), [p ^{TM}le] (= *piele*), [b et] (= *biet*), [bumb] (= *bumbi*);

– oclusiva bilabial nazal *m* > *mæ*: [lác mæ] (= *lacr mi*), [mæĬ] (= *meu*), [mæ^{TM}re] (= *miere*), dar *i* în *æ*: [æíçt] (= *mint* < *ment*), [doræ] (= *dormi*), [duræím] (= *durmim*);

– labiodentalele *f, v* > , $\hat{u}$: [er] (= *fier*), [^{TM}rbe] (= *fierbe*), [iréz] (= *firez*), [ûin] (= *vin*), [ûisÉ] (= *vis*), [ûi ŠI] (= *vi el*);

– velarele *c, g* urmate de un sunet palatal > $\hat{a}, \hat{Y}$: [æem^{TM}] (= *c - me*), [c lâĩ] (= *c lcâi*), [s à^{TM}re] (= *s care*), [s $\hat{Y}$ ^{TM} e] (= *s gate*);

– o ac iune velarizant similară o au *i* vibranta *r*: [r.] (= *rea*), [cár] (= *care*, pl.); grupurile consonantice *st* : [stárp] (= *stearp*), [stíçg] (= *sting*) *i str*: [strîg] (= *strig*); fricativele *s, j*, care au caracter dur, determinând schimbarea vocalelor anterioare *e, i* > , $\hat{i}$ *i* dispare în final afon: [tu Šsc] (= *tu esc*), [griješsc] (= *grijesc*), [n ná] (= *n na i*);

– prin disimilare, *n* intervocalic > *r*: *nim rui, m runchi, gerunchi, curun* ;

– la nivel de fonetic sintactic , se întâlnesc urm toarele fenomene: *nazalizare* i *contrac ie*: [num⁻³-Íán] (= *numa on an*); *asimilare* i *acomodare*: [imðp mÎntÉ] (= *din p mânt*); *disimilare total* : [pân] (< *pin* < *prin*), [von] (= *vreun*), [vo] (= *vreo*), [c t] (= *c tre*), [vost] (= *vostru*); *metatez* : [fá e-æi-] (= *face-ni- i*), [spúæe-i-] (= *spune-i- i*); *haplogogie*: [b tú-l-ar i f³4st] (= *b tu-l-ar fi fost*); *scurt ri de cuvinte*: [da⁻ é] (= *dar (de) ce*), [c³] (= *coat*), [o î] (= *o îr*), [aÍú!] (= *auzi!*).

3.2. Particularit i morfologice

3.2.1. Substantivul

- schimb ri de gen: *fâna* (fem.), *pl mân* (fem.);
- pluralul substantivelor neutre terminate în -*ȘÍ*, -*ÈÍ* este -*âÍ* : *p r u – p rau* , *fedeu – fedeau* , *lepedeu – lepedeau* ;
- genitiv-dativul substantivelor de tipul *mam* , *cas* , *fat* este în -*i*: [mámi] (= *mamei*), [f^{TM} i] (= *fetei*); prin asimilare, -*e⁻* > -*i⁻* i, prin contrac ie, -*i⁻* > -*i*, care, dup consoane dure, a ajuns -*î*: [c sí] (= *casei*);
- genitivul analitic, cu prep. compus *de la*: *poarta de la ur* , *u a de la poiat* ;
- dativul este analitic, cu prepozi ia *la*: *o dat de mâncare la câne*, sau cu prepozi ia [cȘt] (= *c tre*): [o zís cȘt ~] (= *o zís c tre ea*);
- la vocativ, substantivele masculine sunt înso ite de *m* : *m Ioane!*, *m copile!*, iar la feminin, de *tu*: *tu An !*, *tu fat !*

3.2.2. Articolul

- Articolul nehot râț masculin este *on*: [onðom] (= *un om*), [»ðcal] (= *un cal*);
- Articolul posesiv este *a* invariabil: *a (meu, mei, mea, mele)*.

3.2.3. Adjectivul

La comparativ, se folose te adverbul *ca*: *mai bun ca*, *tot a a de bun ca*, iar pentru superlativ relativ, formele: [h l] (= *cel*), [h ~] (= *cei*), [h©~] (= *cea*), [h‡le] (= *cele*).

3.2.4. Numeralul

Se folosesc numerele ordinale *întii* (= *întâi*) *dintii* (= *dintâi*), i numerele colective *tustri* (= *tustrei*), *tustrele*.

3.2.5. Pronumele

– Pronumele posesive *a no ti*, *a vo ti* se folosesc în substantivate, cu sensul de „membri ai familiei, rude”;

– Formele pronumelui demonstrativ sunt: *aiesta*, *asta*, *aie tia*, *aiestea* – pentru apropiere, *ala*, *ah la*, *aia*, *ahia*, *aia*, *ah ia*, *alea*, *ah lea* – pentru depărtare; se mai folosesc și forme precum *(a)ies-talalt*, *h lalalt*, *astalalt*, *aialalt*, *h ialalt*.

3.2.6. Verbul

– Unele verbe se conjugă fără sufix morfologic, iar altele, cu sufix: *(eu) lucru*, dar *(eu) minesc*.

– Se folosesc formele iotacizate ale unor verbe cu rădăcina terminată în *t* (*simesc*, *sughi*), în *n* (*viu*, *să vie*) și în *r* (*cei*, *piei*);

– Perfectul simplu nu se folosește, el fiind înlocuit cu perfectul compus. Nici forma sintetică mai mult ca perfectului nu este utilizată, ea fiind înlocuită cu o formă analitică alcătuită din perfectul compus al verbului *a fi* + participiul verbului conjugat, uneori în formă feminină: [am fî zîs] (= *am fost zis*), [am fî mâncât]. Viitorul se exprimă cu ajutorul formei populare a auxiliarului *a voi* + infinitivul de conjugat: *oi face*, *(î)i mere* (= *(î)i merge*).

3.2.7. Adverbul

Semnificăm câteva adverbe în locuțiuni adverbiale folosite în grai: *încă trșu*, [amu-ulân] (< *amu-i un an*) „anul trecut”, *bâgsâm* (< *bag seamă*) „se pare că”, *númete* „chipurile”, *da'* [= *doar*] *de* „doar, poate”, *astár* „aseară”, *de-a habóca*, *de-a bolúndu* „degeaba, în zadar”, *de-a dórea* „alt dat”, *áltu* „deloc”; adverbe de origine maghiară: *cherestúl* „oblic, de-a curmeziul”, *iába* „degeaba”, *mégghi* „totuși”.

3.2.8. Prepoziția

Sunt de amintit: prepoziția *de*, în construcția cu verbul „a întreba” – *întreabă de tata* (= pe tata) și prepoziția *pe* + adv. în complementul circumstanțial de timp *pe seară*: „[Vișp sár la vo’]”.

3.3. Topica

Este întâlnită construcția cu formele conjunctive de pronume postpuse în acuzativ, în propoziții interogative: *găsiți-l-ai?*, precum și cu

auxiliarul postpus: *dusu-s-o?* sau topica inversat , în interogativele de tipul *e gata: gata-i?*

3.4. Lexicul

Bogat în elemente dialectale, lexicul graiului din Feleac se caracterizează prin prezența cuvintelor vechi, specifice zonei nordice a dacoromânei, dar și prin multe cuvinte de origine maghiară, fapt explicat nu prin conviețuirea efectivă a populației românești cu cea maghiară, ci prin contactul cvasipermanent al locuitorilor satului cu orașul Cluj, unde făcea comerț.

3.4.1. Cuvinte arhaice, moțenite din latin : *ai* „usturoi”, *a ajună* „a nu mânca nimic, a posti”, *céter* „vioară”, *corn* „unghi, col al casei”, *cúte* „gresie”, *níme* „nimeni”, *nap* „sfeclă furajer”, *p curár* „cioban”, *porúmb* „porumbel”;

– cuvinte cu sensuri vechi, pstrate: *cárte* „scrisoare”, *lemn* „copac, arbore”;

– dezvoltarea unor sensuri noi ale cuvintelor moțenite: *gheá* „grindină”, *lumín* „lumânare”, *vále* „pârâu, apă curgătoare”;

– termeni noi formați din cuvinte moțenite: *a ariní* „a curăța oalele cu nisip”, *a aí* „a usturoia”, *aitúr* „piftie”, *a credin á* „a se logodi”, *merindáre* „ervet”;

3.4.2. Elemente slave: *bóld* < *bólt* „prăvălie” (< bg., srb. *bolta*), *cítov* „întreg, s nătos” (cf. bg. *čitav*, scr. *citav*), *a (se) cl tí* „a (se) mișca din loc” (< v. sl. *klatiti*), *ojín* < *ujín* „chindie” (< v. sl. *užina*), *tín* „noroi” (< v. sl. *tina*).

3.4.3. Elemente de origine maghiară¹:

– *alá* „poliș, raft”, (*a*) *buiquí* „a delira”, *buritšu* „adpost mic pentru puii de găină”, *ciocú* „săi”, *dupléu* „hă”, *fedeu* „capac”, *fúica* „repeziț, iute”, *fuiá* [fui^{TM}] „viscol”, (*a*) *fúie lí* „a viscoli”, *fí loág* „lad pentru cereale”, *húio* „haină groasă”, *ja cšu* „buzunar, portmoneu”, *rátot* „omlet”, *scorbáci* „bici”, *sóchior* „co de mână”, *ohán* „niciodată”, *temetéu* „cimitir”, *rúz* „instrument de scris pe tablă”.

¹ Am semnalat doar cuvintele care nu apar în Todoran 1960, ori care apar cu formă diferită sau cu sens diferit.

3.4.4. *Calcuri dup maghiar* : *vár dúlce* „var primar ” (< els unokatestvér), *drímul Šrii* „osea na ional ” (< országút), *ochi de g ín* „b t tur ” (< tyúkszem).

3.4.5. *Cuvinte, expresii sau locu iuni: bidiréi* „un fel de paste f inoase r sucite”, *groznicie* „furtun mare cu tunete i fulgere”, *l scú e* „paste t iate mai mic, sub form p trat , care se pun în sup de carne”, *m m líg tiop it* [*iop ıt*] „m m lig cu brânz , magiun i buc i de sl nin , a ezate în straturi”, *pére (de p m nt)* „cartofi”, *a pi igá* „a ciupi”, *ponturós* „glume , spiritual”, *a se durducá* „a se irita, a se sup ra”, *a dúce udíc* „a duce în spate”, *a-i sta fírea* „a pofți”, *a fáce cálea m nzului* „a merge degeaba, a face cale întoars ”, *a sta buburúz* „a sta chircit”, *a umblá (mérge) de-a bolúndu* „a umbla (merge) degeaba, f r nici un rost”, *a zbocótí* „a zvâcni”.

3.4.6. *Mijloace de îmbog ire a vocabularului:*

– derivare cu prefixe: *des elenít, scorbáci*;

– derivare cu sufixe: *mutalŠu, boldá , cucuruzá tin , a rop í, a gre lí, scuturíci, ponturós, fireót* [*úr ıt*], *cráco* .

4. Concluzii

4.1. Din câte se constată , graiul din Feleacu difer foarte pu în de graiul localit ii vecine Vâlcele, grai studiat de c tre Romulus Todoran, în lucrarea amintit . Diferen ele sunt doar de natur lexical sau semantic (cuvinte cu form sau cu sens diferit: de exemplu *pére de p m nt* în Feleacu, *croámpe* în Vâlcele, pentru „cartofi”, *vártélni* „insect ; unealt din lemn pentru dep nat lâna” – Feleacu, doar „insect numit i urechelni ” – Vâlcele). De asemenea, mul i termeni consemna i de c tre Romulus Todoran pentru graiul din Vâlcele, în 1950, nu sunt întâlni i în prezent în graiul din Feleac sau nu mai sunt folosi i, datorit influen ei constante a limbii literare. Aceast influen , credem noi, va determina treptat sl birea, pân la dispari ie, a graiului.

4.2. Ca i graiul din Vâlcele, graiul din Feleac poate fi considerat un *grai de tranzi ie*. Prezen a numeroaselor elemente lexicale de origine maghiar , precum i epenteza lui *c* în grupul *sl* ne duc cu gândul la *subdialectul cri ean*. Dar alte tr s turi lingvistice, precum transformarea africatelor , în fricativele *ú, û*, încadrează graiul din

Feleac în *subdialectul moldovean*, mai precis la limita vestică a acesteia, împreună cu zona lingvistică a Câmpiei transilvane. Credem că regăsirea acestor trăsături ale subdialectului moldovean într-un sat din inima Transilvaniei se poate explica, așa cum susținem în R. Todoran, în legătură cu graiul din Vâlcele, prin imigrarea unei populații din Moldova în Transilvania, într-un loc cum este Feleacu unde, nu întâmplător, se află o biserică ctitorită de către voievodul Ștefan cel Mare, în 1488.

BIBLIOGRAFIE

- Coteanu 1961 = Ion Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, Editura științifică, 1961.
- Dialectologie română* = Matilda Caragiu Marianu, Ștefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxandoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977, p. 130 și urm.
- DR, s.n. = „Dacoromania”, serie nouă, Cluj-Napoca, I, 1994 și urm.
- Gheorghie 1964 = Ion Gheorghie, *Cu privire la repartizarea graiurilor dacoromâne. Criterii de stabilire a structurii dialectale a unei limbi*, în SCL, XV, 1964, nr. 3, p. 317–346.
- Groza 1998–1999 = Rozalia Groza, *Privire comparativă asupra anchetelor dialectale pentru ALR I și ALRR – Transilvania în localitatea Feleacu – Cluj*, în DR, s.n., III–IV, 1998–1999, p. 49–55.
- Groza-Colciar 2004–2005 = Rozalia Groza-Colciar, *Porecle din localitatea Feleacu, jud. Cluj*, în DR, s.n., IX–X, 2004–2005, p. 229–232.
- Ivănescu 1980 = Gheorghie Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea, 1980.
- LR = „Limba română”, București, I, 1952 și urm.
- Marin, Marinescu 1984 = Maria Marin, Bogdan Marinescu, *Graiurile din Transilvania*, în *Tratat*, p. 354–390.
- MCD I = *Materiale de cercetări dialectale*, vol. I. Redactori responsabili: Romulus Todoran și Vasile Breban, București, 1960.
- Petrovici 1941a = Emil Petrovici, *Transilvania, vatră lingvistică a românismului nord-dunărean*, în „Transilvania”, LXXII, nr. 2, p. 102–106.
- Petrovici 1941b = Emil Petrovici, *Graiul românesc de pe Crișuri și Some*, în „Transilvania”, LXXII, nr. 8, p. 551–558.
- Philippide 1923 = Alexandru Philippide, *Originea românilor*, I, Iași, Tipografia „Via a românească” S.A., 1923.

- Pop 1950 = Sever Pop, *La Dialectologie. Aperçu historique et méthodes d'enquêtes linguistiques*, vol. I. *Dialectologie romane*, Louvain – Gembloux, Duculot, 1950.
- Pu cariu 1976 = Sextil Pu cariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, București, 1976.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, I, 1952 și urm.
- Suciu 1967, Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, București, Editura Academiei R.P.R., 1967.
- Todoran 1956 = Romulus Todoran, *Cu privire la repartiția graiurilor dacoromâne*, în LR, V, 1956, nr. 2, p. 38–50.
- Todoran 1960 = Romulus Todoran, *Material dialectal*, II. *Graiul din Vâlcele (raionul Turda)*, în MCD I, p. 21–126.
- Tratat* = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
- Vasilîu 1968 = Emanuel Vasilîu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 40–193.
- Weigand 1908 = Gustav Weigand, *Despre dialectele românești*, în „Convorbiri literare”, XLII, 1908, p. 441–448.

LE PARLER DE FELEACU (DÉP. DE CLUJ) (*Resumé*)

L'étude constitue une description du parler de Feleacu, village du département de Cluj, point d'enquête 251 – pour l'ALR I et 297 – pour l'ALRR – *Transilvania*.

Après quelques considérations théoriques sur les parlers de Transylvanie, l'auteur caractérise le parler de Feleacu de point de vue phonétique, morphologique et lexical, se rapportant aussi à la description du parler de la localité voisine, Vâlcele, réalisée par Romulus Todoran.

En conclusion, l'auteur considère le parler de Feleacu comme *un parler de transition*, ayant des éléments communs avec le sous-dialecte de Crișana (par exemple, les nombreux mots d'origine magyare ou l'épenthèse de *c* dans le groupe *sl*), mais aussi des éléments communs avec le sous-dialecte de Moldavie (par ex., la transformation des affriquées *č*, dans les fricatives *š*, *ʃ*), à la limite de l'ouest de celui-ci, avec la zone linguistique de la Plaine de Transylvanie. Ce dernier trait peut être expliqué, dans l'opinion de l'auteur, par l'immigration d'une population de Moldavie en Transylvanie, dans la localité de Feleacu étant présente une église fondée, en 1488, par le voïvode moldave Ștefan cel Mare.

CUVINTE-CHEIE: *dialect, particularități lingvistice, grai de tranziție.*

KEYWORDS: *dialect, linguistic characteristics, transition between dialects.*

*Institutul de Lingvistic și Istorie Literară
„Sextil Pu cariu”
400165 Cluj-Napoca, str. E. Racovi , 21*